

Handläggare
Astrid Norderfeldt
Telefon: 08-508 33 767

Till
Utbildningsnämnden
2014-08-21

Uppföljning av Arbetsmiljöverkets krav och utbildningsnämndens åtgärder

Förvaltningens förslag till beslut

Utbildningsnämnden godkänner uppföljningen av Arbetsmiljöverkets krav och utbildningsnämndens åtgärder.

Anders Carstorp
Utbildningsdirektör

Astrid Norderfeldt   Håkan Edman   Jan Holmquist
Personalchef   Grundskoledirektör   Gymnasiedirektör

Sammanfattning

Arbetsmiljöverket har förelagt Stockholms stads utbildningsförvaltning att vidta åtgärder angående lärares arbetsmängd. Föreläggandet är förenat med vite på 2 000 000 kronor om inte förvaltningen vidtar de åtgärder som Arbetsmiljöverket kräver.

Utbildningsnämnden beslutade i maj och augusti 2013 om ett antal åtgärder som utbildningsförvaltningen ska vidta med anledning av Arbetsmiljöverkets föreläggande. Förvaltningen har gjort en uppföljning av de åtgärder som nämnden har beslutat om för att se hur de har genomförts och vilka effekter de har gett. Förvaltningen tar frågan om lärarnas arbetsmiljö på största allvar och uppföljningen visar att skolorna har genomfört ett omfattande arbete, som också fortsätter, utifrån Arbetsmiljöverkets krav och utbildningsnämndens åtgärder.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för personal- och kompetensförsörjning i samarbete med grundskoleavdelningen och gymnasieavdelningen.

Bakgrund

Arbetsmiljöverket har förelagt Stockholms stads utbildningsförvaltning att vidta åtgärder angående lärares arbetsmängd. Bakgrunden är att Arbetsmiljöverket har bedömt att det finns risk för att lärare i utbildningsförvaltningens grund- och gymnasieskolor kan drabbas av ohälsa till följd av hög arbetsbelastning.

Föreläggandet är förenat med vite på 2 000 000 kronor om inte förvaltningen vidtar de åtgärder som Arbetsmiljöverket kräver. Arbetsmiljöverkets beslut innehåller tre kravpunkter som var och en innehåller flera krav på åtgärder.

Utbildningsnämnden beslutade i maj och augusti 2013 om ett antal åtgärder som utbildningsförvaltningen ska vidta med anledning av Arbetsmiljöverkets föreläggande. Detta arbete sammanfaller med nämndens tidigare uppdrag till förvaltningen att se över lärarnas arbetsbelastning under 2013.

Ärendet/Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen har gjort en uppföljning av de åtgärder som nämnden har beslutat om för att se hur de har genomförts och vilka effekter de har gett. Uppföljningen av grundskolorna har genomförts i form av en enkät med direktkoppling till Arbetsmiljöverkets tre kravpunkter. Enkäten skickades ut till samtliga rektorer under våren och samtliga 118 grundskolor har svarat på enkäten.

Gymnasieskolorna har också besvarat en enkät som bygger på Arbetsmiljöverkets kravpunkter. Rektorer på varje gymnasieskola har besvarat enkäten tillsammans eller var och en för sig. Av de 25 gymnasieskolorna har alla utom en - som är under avveckling - besvarat enkäten. Förutom att besvara enkäten har varje skola/rektor beskrivit de åtgärder som vidtagits i en sammanställning som redovisats för gymnasieavdelningen. Samtliga skolor har lokalt analyserat de risker för ohälsa som framkom i den enkät som genomfördes med lärare 2013. Skolorna har också tagit fram handlingsplaner för fortsatt arbete.

Nedan redovisas svaren på enkäterna under respektive kravpunkt och beslutade åtgärder.

Första kravpunkten

Arbetsmiljöverkets första av tre kravpunkter

Förvaltningen ska skriftligt klargöra:

- Vilka arbetsuppgifter som ingår i respektive lärares reglerade arbetstid.

- I vilken ordning lärare ska prioritera sina arbetsuppgifter när den reglerade tiden inte räcker.
- Vilket stöd som enskilda lärare kan erbjudas.

Förvaltningens åtgärder:

- Nya riktlinjer klargör skriftligt vilka arbetsuppgifter som kan ingå i lärares uppdrag, under reglerad arbetstid och förtroendearbetstid.
- Riktlinjerna, inklusive checklista, är även ett skriftligt stöd för lärares och rektorers prioriteringar.
- Nämnden har gett förvaltningen i uppdrag att ta fram exempel på beräkningsmodeller som rektor och lärare i samverkan kan använda när det anses nödvändigt för att bedöma om lärares arbetsuppgifter ryms inom arbetstiden.

Nya riktlinjer för Stockholms stads skolors arbetsmiljöarbete gällande lärares arbetstid och arbetsmängd

Samtliga grundskole- och gymnasierektorer har informerat och implementerat riktlinjerna gällande lärares arbetstid och arbetsmängd på skolenheten. En del skolor har redan under läsåret 2013/14 börjat använda någon av de föreslagna beräkningsmodellerna och ungefär hälften av skolorna uppger att man avser att börja använda någon av dem till hösten.

Andra kravpunkten**Arbetsmiljöverkets andra av tre kravpunkter:**

- Förvaltningen ska undersöka omfattning av lärares arbetsuppgifter och bedöma risk för ohälsa.
- Förvaltningen ska ange vilka arbetsuppgifter som kan tas bort eller förenklas.

Förvaltningens åtgärder:

- En enkät till alla lärare genomfördes vårterminen 2013. Den låg bland annat till grund för en riskbedömning och handlingsplan.
- Nämnden tog bort eller förenklar arbetsuppgifter genom beslut i maj och augusti 2013.
- Alla skolor har under läsåret 2013/14 gjort en egen analys av de faktorer med störst risk för ohälsa som identifierats i enkäten till alla lärare.

Grundskolan

Skriftliga individuella utvecklingsplaner, den framåsyftande planeringen och omdömen, tas bort i årskurserna 6-9 och blev enbart årliga i årskurserna 1-5 redan från höstterminens start 2013.

Förvaltningen har beslutat att den enskilda skolan kan fortsätta att använda den framåsyftande planeringen och omdömen utöver gällande beslut om rektor samverkar detta i den lokala samverkansgruppen (SVG).

Ungefär en femtedel av grundskolorna har beslutat att ha kvar de skriftliga omdömena i åk 6-9 och ungefär en tredjedel har beslutat att fortsätta upprätta framåsyftande planering vid utvecklingssamtalet i åk 6-9. De skolor som har beslutat att ha kvar detta har samverkat frågorna i sin samverkansgrupp.

De grundskolor som fortsätter att ha skriftliga individuella utvecklingsplaner har motiverat detta med att lärare är skyldiga att dokumentera elevernas kunskapsutveckling och individualisera undervisningen. Vidare kommenteras att det ingår i lärares uppdrag att ha ett utvecklingssamtal per termin och att för elev och vårdnadshavare kunna beskriva elevens prestationer i förhållande till kunskapskraven. En individuell utvecklingsplan är ett redskap för den formativa bedömningen och för att ge eleverna förståelse för sitt eget lärande.

En del skolor kommenterar att det är frivilligt för lärare om de vill använda individuella utvecklingsplaner eller inte och andra säger att lärare och skolledning har varit överens om att behålla dem. Flera skolor har också förenklat de skriftliga omdömena.

Det är förtydligat att det är frivilligt för skolor att använda exempellmallarna på hur pedagogisk planering kan se ut. På ungefär 80 procent av grundskolorna kan läraren själv besluta hur pedagogisk planering ska utformas. I många fall är detta redan samverkat och i vissa fall kommenterar skolorna att man, när man arbetat fram en gemensam mall, kommer att samverka det nya förslaget.

Flera kommenterar från skolorna handlar om att lärarna har varit delaktiga i, eller håller på, att ta fram en gemensam enkel mall för pedagogiska planeringar, att skolan har beslutet om gemensamma rubriker som ska vara med eller att de använder matriser relaterade till respektive ämne.

Utvärdering i matematik (UIM) i årskurserna 2, 5 och 8 blir frivilligt för skolorna att använda från och med läsåret 2013/2014. Förvaltningen har angett att rektor ska samverka beslut om UIM ska användas framöver, i formativt syfte och för att stödja läraren i anpassning av undervisningen. Om skolan väljer att använda UIM ersätter detta något annat diagnostiskt prov. Om UIM används undersöker rektor möjligheten att annan personal än lärare gör den digitala inmatningen av resultat.

Drygt hälften av grundskolorna kommer att i någon utsträckning använda UIM framöver. Bland de skolor som har lämnat kommentarer om UIM har flera framfört att det är frivilligt för berörda årskurser, att lärarna själva har sagt att de vill fortsätta med provet eller att skolledning och lärare i respektive årskurser kommit överens om att genomföra provet. På vissa skolor genomförs provet UIM till exempel endast i åk 2.

Förvaltningen uppfattar att flertalet skolor har samverkat frågan och i en tredjedel av de skolor som i någon form ska använda UIM ersätter UIM annat prov. Cirka en tredjedel av rektorerna uppger att lärarna avlastas genom att annan personal utför den digitala inmatningen av resultaten.

Samverkan mellan skolan och stadsdelsnämnderna

I syfte att minska administrationen har förvaltningen tagit bort krav på dokumentation som inte krävs enligt lagstiftning. Skolorna behöver inte längre ta fram ett särskilt överlämningsdokument för att beskriva en elevs skolsituation i samband med socialtjänstens utredning inför en eventuell placering, till exempel i hem för vård och boende. Krav på skriftliga dokument har tagits bort när det gäller till exempel information till stadsdelsförvaltningen om elevantal i bland annat gymnasiesärskolan. Rektorerna ska säkerställa att de här nya rutinerna införs.

Av grundskolorna har cirka tre fjärdedelar infört denna rutin på skolan. Bland kommenterarna som har getts framkommer bland annat att dokumenten inte har efterfrågats av socialtjänsten, att frågan inte har varit aktuell eller att rektor, elevhälsoteam och ansvarig lärare samråder i varje enskilt fall.

Administrativt stöd

Förvaltningen har uppmanat skolorna att göra en översyn av sina system och rutiner och se om annan personal än lärare kan utföra visst administrativt arbete. Förvaltningen arbetar för att de befintliga verksamhetssystemen och funktionerna ska användas i så stor utsträckning som möjligt, till exempel har SMS-tjänst vid frånvaroregistrering införts.

Av samtliga grundskolor uppger 95 procent att organisationen har setts över gällande administrativt arbete. Ungefär lika många grundskolor har försett lärare med tillgång till egen dator. Flertalet skolor anser att andra än lärare kan utföra administrativa uppgifter. Skolorna ger exempel på arbetsuppgifter som utförs av andra kategorier, till exempel kuratorer, specialpedagoger, skolkanslistor, skolvårdar, fritidshemspersonal och bibliotekarier. Dock finns uppgifter som bara lärare kan utföra.

Hälften av skolorna använder SMS-tjänsten vid frånvaroregistrering. Förvaltningens krav på att använda SMS-tjänsten gäller skolor med åk 7-9, i de lägre åldrarna är personlig kontakt det mest lämpliga. Av skolornas kommentarer kan utläsas att många kommer att implementera funktionen, flera inför kommande läsår.

Mötesstrukturen

Nästan samtliga grundskolor anger att de har gjort en översyn av mötens innehåll och frekvens. Ett flertal grundskolor har försökt skapa mer effektiva möten och ungefär hälften av grundskolorna har minskat antal möten/mötetiden.

Många skolor anger att en översyn av mötesstrukturen har gjorts tidigare och flera gör det inför varje läsår. Några skolor arbetar för närvarande med denna översyn men är ännu inte klara. Några skolor lyfter fram att PRIO Stockholm har bidragit till att effektivisera mötesstrukturen. Andra menar att skolan haft behov av att skapa en mötesstruktur eftersom detta har varit ett eftersatt område

Skolors analys av särskilda riskfaktorer för ohälsa

Förvaltningen har beslutat att diskussioner ska föras på varje skola om de risker för ohälsa som är identifierade på aggregerad förvaltningsnivå, och ta fram förslag på åtgärder på skolan för att minimera risken för ohälsa. Detta har framför allt genomförts under hösten 2013. En mall för detta har tagits fram på central förvaltning och har överlämnats till grundskolechefen. En uppföljning har också gjorts i områdessamverkan.

Samtliga grundskolor har på olika sätt arbetat med kartläggningen av ohälsa. En del skolor har genomfört grundligare enkäter eller för gruppdiskussioner utifrån olika frågeställningar.

Många skolor har kommenterat att arbete med beslutade åtgärder pågår, men att de ännu inte är helt genomförda och att effekter kan ses först när ny organisation och arbetssätt har implementerats fullt ut.

I tre fjärdedelar av skolorna har kartläggningen lett till konkreta åtgärder på skolan. Åtgärderna handlar bland annat om att se över organisation/schemaläggning och att försöka hitta möjligheter till raster, att införa administrativt stöd, att effektivisera möten och ge individuellt riktat stöd. Många skolor uppger att hälsofrågor varit i fokus under läsåret och flera av dessa uppger att man arbetat tillsammans med företagshälsovården, Karolinska institutet eller andra aktörer. Stort fokus har lagts på att effektivisera möten för att säkerställa att lärare får mer tid för det pedagogiska samtalet. Man försöker också minska antalet möten under perioder av hög arbetsbelastning, t ex när utvecklingssamtalen pågår. Många skolor har kommenterat att arbete med beslutade åtgärder pågår, men att de ännu inte är helt genomförda och att effekter kan ses först när ny organisation och arbetssätt har implementerats fullt ut.

Gymnasieskolan

På gymnasieskolorna har en rad beslut tagits för att förbättra arbetsmiljön och minska lärarnas administrativa arbetsmängd. Eftersom skolorna har olika uppdrag och förutsättningar är lösningarna på problemen olika. De två gymnasieskolor som har alternativa arbetstidsavtal noterar att medarbetarna upplever arbetsbelastningen som mindre problematisk.

Administrativt stöd

Alla stadens gymnasieskolor har sett över sin administrativa organisation för att minska lärares och rektorernas administrativa arbetsbörda. De flesta skolor har anställt en administrativ gruppchef som bland annat har i uppdrag att säkerställa att lärare och rektorer avlastas administrativa uppgifter som kan utföras av annan personal. Tid för betygssättning har senarelagts för att minska stressen kring avslutningen. På många skolor har man beslutat att skolans administration och/eller elevhälsoteamet sköter CSN-rapporteringen och skolans administration svarar för resultatrapporteringen av stockholmsprovet i matematik och nationella prov i svenska, engelska och matematik. Skolornas administration är behjälplig med lärarnas hantering av lönesystemet LISA.

Enklare krav kring frånvaroregistrering

Efter det att kravet på att använda Fronters frånvaroregistreringssystem tagits bort har 19 gymnasieskolor efter samverkan i SVG beslutat vilket frånvaroregistreringssystem man ska använda. Mindre arbetskrävande frånvaroregistrering har införts på flera skolor.

Åtgärdsprogram, utredningar mm

För att underlätta arbetet med åtgärdsprogram har rektor på alla gymnasieskolor i samråd med EHT beslutat titta på olika alternativ och beslutat vilka mallar och vilken modell som skolan ska använda när det gäller åtgärdsprogram, utredningar m m. Målet är att finna förenklade och tydligare rutiner vid framtagandet av åtgärdsprogram. Elevhälsoteam och/eller specialpedagog anges få ett tydligare ansvar vid hanteringen av åtgärdsprogram.

Mötesstrukturen

Alla gymnasieskolorna uppger att man sett över mötesstrukturer och former. Flertalet skolor beskriver att de minskat konferenstiden och arbetar med att effektivisera sina möten.

Skolors analys av särskilda riskfaktorer för ohälsa

På samtliga gymnasieskolor har diskussioner förts inom samverkanssystemet för att identifiera lokala behov av att vidta åtgärder för att förhindra ohälsa. Man har då utgått från de risker som identifierades på aggregerad förvaltningsnivå. Den mall som förvaltningen tagit fram för ändamålet har använts på flertalet skolor. Resultaten av detta arbete skiljer sig mellan olika skolor. Exempel på åtgärder som vidtas är att lunch och friskvårdstimme schemaläggs, minskad administration för lärare, vikariebemanning vid sjukdom så lärare inte går till arbetet när de på grund av sitt hälsotillstånd borde vara hemma. På samtliga gymnasieskolor tas arbetsmiljön upp på medarbetarsamtalen.

Tredje kravpunkten

Arbetsmiljöverkets tredje av tre kravpunkter:

Berörda medarbetare och skyddsombud ska ges möjlighet att medverka i genomförandet.

Förvaltningens åtgärder:

- En enkät vt 2013 omfattade alla tillsvidareanställda lärare.
- Skyddsombuden har ingått i en arbetsgrupp.

Förvaltningens bedömning är att enkätundersökningen och den partssammansatta arbetsgruppen har gett bra underlag för beslut. Samverkan fortsätter, både lokalt och centralt.

Former för arbetstagares delaktighet och uppföljning

I så gott som samtliga grund- och gymnasieskolor följer personalansvarig chef upp arbetsmiljön med varje medarbetare i medarbetarsamtalet. I kommenterar som har lämnats tas upp att arbetsmiljön följs upp i till exempel medarbetarsamtal, APT,

skyddsronder, SVG, möten med elevhälsoteamet med mera. Några skolor har utsett arbetsmiljögrupper inom samverkanssystemet. Den årliga medarbetarenkätens resultat utgör också ett bra underlag för en kvalitativ uppföljning av arbetsmiljöfrågorna.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen tar frågan om lärarnas arbetsmiljö på största allvar och uppföljningen visar att skolorna har genomfört ett omfattande arbete, som också fortsätter, utifrån Arbetsmiljöverkets krav och utbildningsnämndens åtgärder. Det ligger i allas intresse att lärarna kan utföra sitt pedagogiska uppdrag så att eleverna når kunskapskraven och de uppsatta målen.

Skolorna har dock kommit olika långt i arbetet och har utformat det på olika sätt. Eftersom skolorna har olika behov och förutsättningar har det också varit avsikten att genomförandet anpassas utifrån den lokala situationen, där medarbetarnas delaktighet är en central utgångspunkt. Det är ett omfattande arbete som pågår på skolorna som bör vara långsiktigt för att vara hållbart. Skolorna behöver också göra olika avvägningar mellan omfattningen av lärarnas arbete och vad som underlättar i deras uppdrag, gynnar elevernas lärande samt olika lagkrav. Förvaltningen kommer att fortsätta det påbörjade arbetet utifrån Arbetsmiljöverkets krav både från central förvaltning och på de enskilda skolorna för att kunna skapa en så bra arbetsmiljö för lärarna som möjligt.

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner uppföljningen av Arbetsmiljöverkets krav och utbildningsnämndens åtgärder.